

Het pleonasme van ‘missionair predikant’ Over de missionaire roeping van predikanten

Hij was begin veertig, een goed opgeleide, wat sceptische zoeker. Via zijn vriendin was hij bij ons terecht gekomen en deed mee aan een cursus. Zo nu en dan kwam hij ook in een dienst. Hij had geen enkele achtergrond in enig geloof en wist weinig van kerkelijke zaken. Voor hem was het ook niet echt helder wat de rol van een predikant precies was en het was hem helemaal een raadsel wat een ‘missionair predikant’ was, zoals mijn predikantschap werd aangeduid.

Nadat hij een tijdje had meegedaan en mijn bezigheden wat had geobserveerd, werd het hem opeens duidelijk. ‘Nu weet ik wat jij bent!’, zei hij tegen mij. ‘Jij bent gewoon de man van de marketing.’ Tja, zo zou ik het zelf niet hebben gezegd. Ik ben nogal allergisch voor pogingen om het christelijk geloof in een mooie verpakking te slijten en het als een product te zien dat je moet zien aan te passen aan de wensen van een doelgroep. Maar aan de andere kant zit er ook wel wat in. Ik begrijp wel waarom deze man de rol van een (missionair) predikant zo schetst. In dit artikel gaat het over de rol van een (missionair) predikant in het huidige tijdsgewricht. We komen nog terug op ‘de man van de marketing’.

1. Predikant 2025

Voordat we ingaan op het (missionair) predikantschap, wil ik eerst stilstaan bij de vraag of de rol van een ‘missionair predikant’ anders is dan die van een ‘gewone’ predikant. Om maar gelijk met de deur in huis te vallen, mijns inziens is de uitdrukking ‘missionair predikant’ net zoiets als ‘witte sneeuw’. Het feit echter dat dit pleonasme in gebruik is geraakt om een predikant aan te duiden die een speciale focus heeft op mensen buiten de kerk, zegt natuurlijk wel wat. Blijkbaar lukt het ‘gewone’ gemeentepredikanten niet zomaar om deze focus te hebben. Dat is ook wat de praktijk vaak laat zien.

Bij het werk van een predikant in de gemeente wordt gemakkelijk alle aandacht en energie door ‘binnen’ opgeslokt, zodat er weinig over blijft voor het aandachtsveld van mensen buiten de gemeente. Dat is ook mijn eigen ervaring nu ik alweer drie jaar werkzaam ben als ‘gewoon’ predikant. Daarnaast hoor ik ook van collega’s dat gemeenten en kerkenraden het aandachtsveld van ‘buiten’ lang niet altijd beschouwen als zeer belangrijk in de huidige tijd en er dus ook niet altijd begrip voor hebben als de predikant in

plaats van bijvoorbeeld verjaardagsvisites tijd wil besteden aan zoekers van buiten. Profielschetsen voor te beroepen predikanten zijn in dit opzicht ook niet altijd hoopvol. 'Buiten' is lang niet altijd in beeld. Voor mijzelf werkte het verhelderend om een keer de vraag gesteld te krijgen welk stilzwijgend contract je als gemeente en predikant hebt met elkaar.¹ In heel wat gemeenten is het stilzwijgende contract dat de gemeenteleden middelen leveren, financieel of door hun inzet, en dat de predikant pastorale zorg levert. Dat is een onwenselijke situatie. Het is tijd dat dit contract wordt bijgesteld en dat van predikanten expliciet wordt verwacht dat ze een deel van hun tijd besteden aan mensen buiten de gemeente. Bovendien is het zinvol om het contract ook bij te stellen door de nadruk op het leveren van pastorale zorg te verleggen naar het leveren van toerusting om in onze seculiere wereld als getuigende mensen te leven.²

Mensen buiten de gemeente – niet gelovig, anders gelovig, geheel of gedeeltelijk onbekend met het evangelie van Jezus Christus – lijken mij in onze seculiere tijd meer dan ooit een zeer belangrijk aandachtsveld voor een predikant (en de gemeente). Ik durf de stelling wel aan dat een niet-missionaire predikant geen predikant is, net zomin als een vierkante cirkel een cirkel kan zijn.³

Mijns inziens moeten gemeenten in deze tijd hun predikanten expliciet in de gelegenheid stellen en aanmoedigen om ook missionair bezig te zijn door daar in de werkzaamheden ruimte voor te scheppen. Met instemming citeer ik uit het rapport *Kerk 2025*:

De predikant anno 2025 mag zich geroepen weten om in een post-christelijke cultuur, in een missionaire situatie, zijn of haar gaven in te zetten. Meer dan voorheen zal naast de herder en de leraar (die van belang blijven) het beeld van de apostel boven komen drijven die geroepen is het evangelie te verkondigen, midden in deze wereld. Juist dan krijgt het 'vrijgesteld van werkzaamheden' van predikanten nieuwe betekenis. Ze zijn niet in loondienst, maar de gemeente/kerk stelt hen beschikbaar voor de gemeente/kerk en de tijdgenoten die op hun weg komen.⁴

Zolang de praktijk in dit opzicht weerbarstig is, is het verstandig om het pleo-

1 De vraag werd mij gesteld door Neil Hudson van het Londense LICC (www.licc.org.uk). Zie ook Neil Hudson, *Imagine Chruch. Releasing Whole-Life Disciples*, Nottingham: InterVarsity Press 2012, h.5.

2 Uiteraard zonder daarbij te suggereren dat het pastoraat uit het takenpakket van een predikant zou kunnen verdwijnen. Bovendien is pastoraat ook een onderdeel van het missionaire werkveld.

3 Verderop in §2.2 zal ik nog wat explicieter aangeven wat ik met 'missionair' bedoel.

4 *Kerk 2025: Waar een Woord is, is een weg*, Utrecht, 2016, 25.

nasme van ‘missionair predikant’ toch maar regelmatig te gebruiken. Echter, dan niet alleen voor predikanten met een speciale taakstelling op missionair vlak. Laat ‘gewone’ gemeentepredikanten zichzelf ook maar zo noemen.

In dit artikel wil ik uiteenzetten hoe ik het ‘missionaire’ van de (missionair) predikant voor me zie. Eerst ga ik in op de missionaire roeping van de predikant (§2), daarna bespreek ik hoe de predikant in die roeping bezig is met de relevantie (§3) en de betrouwbaarheid (§4) van het evangelie. Ten slotte sta ik stil bij hoe een predikant bijdraagt aan plekken waar het evangelie klinkt (§5). Daarbij verwerk ik eigen ervaringen als missionair predikant in dienst van de IZB in Utrecht (Jacobikerkerk) en als predikant in Rotterdam-Delfshaven (Pelgrimvaderskerk). Dit zijn allebei van oorsprong hervormde gemeenten met een brede rand van mensen die een beetje betrokken zijn bij de gemeente met daarnaast een grote kern van mensen die bewust kiezen om actief mee te doen en vanuit de hele stadsregio afkomstig zijn. In beide gemeenten zitten veel studenten, veel twintigers en dertigers en de laatste jaren ook veertigers. Veel singles maar ook veel jonge gezinnen. Relatief veel mensen hebben aardig wat opleiding genoten; er is dus veel kader. In de Utrechtse setting werkten we met twee predikanten, waarbij ‘missionair’ mijn speciale aandachtsveld was. In Delfshaven werken we ook met twee predikanten, waarbij mijn collega de aanduiding ‘missionair predikant’ heeft.⁵

2. Roeping van de predikant

Laten we teruggaan naar de aanduiding die ik kreeg als ‘de man van de marketing’. Marketing kan bestaan uit gladde verkooppraatjes die maken dat een consument een product aanschaft. Daar zie ik niets in, als het om het werk van predikanten gaat. Marketing is echter ook het uitnodigen om een product uit te proberen. Bij dat uitnodigen om uit te proberen wil ik in dit artikel aanhaken.

2.1 Tweeledige uitnodiging om het evangelie uit te proberen

Mijns inziens heeft de roeping van de predikant veel van doen met zulk uitnodigen. Predikanten zijn dienaren van het Woord en nodigen mensen uit om het evangelie uit te proberen als funderend verhaal, als perspectief van waaruit men het eigen leven en de wereld beschouwt en interpreteert, als basis voor een manier van leven. Met ‘evangelie’ bedoel ik het nieuws van Gods actieve reddende betrokkenheid op deze wereld die samenkomt

5 Met daarnaast nog een pastoraal werker, een diaconaal werker en een missionair werker die in een wijk van Delfshaven een gemeenschap aan het opbouwen is met mensen met een Kaapverdiaanse en Surinaamse achtergrond.

en het meeste expliciet wordt in het leven, sterven en opstaan van Jezus. De roeping van een predikant wil ik in dit artikel omschrijven als het brengen van een tweeledige uitnodiging om het evangelie uit te proberen: *De roeping van een predikant is mensen uitnodigen om hun leven te herlezen en te herdefiniëren in termen van het verhaal van het evangelie en om in hun leven het verhaal van het evangelie uit te leven.*⁶ In de Bijbel treffen we eindeloos veel voorbeelden aan van deze dubbele uitnodiging. Zo is de inzet van de Tien Geboden: 'Ik ben de Heer, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij heeft bevrijd.' Dat is het perspectief om het eigen leven mee te interpreteren: je bent een mens door God bevrijd uit slavernij. Het vervolg is: 'Vereer naast mij geen andere goden, etc.' Dat is de manier om de bevrijding uit te leven. Of neem de preek van Deutero-Jesaja in Jesaja 40 en volgende hoofdstukken. De ballingen in Babel worden uitgenodigd en uitgedaagd om hun hopeloze situatie te herzien in het licht van de soevereiniteit van God als schepper die ook geschiedenis schrijft. En ze worden uitgenodigd om vanuit dit nieuwe perspectief hoopvol te leven in toewijding aan en in vertrouwen op God. Heel expliciet vinden we de dubbele uitnodiging terug in de apostolische brieven. Een goed voorbeeld is Romeinen 6. Eerst komt de uitnodiging om het eigen levensverhaal te herschrijven in termen van het evangelie. We zijn met Jezus door de doop in zijn dood begraven en met Hem opgestaan (vs. 4). 'Zo moet u uzelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus levend voor God.' Vervolgens komt de uitnodiging om vanuit dit nieuwe perspectief te leven, om het evangelie uit te leven: laat de zonde dus niet meer over je heersen, maar ga voor de gerechtigheid (vs. 11v.).

Deze roeping van de predikant om mensen uit te nodigen om hun leven te herdefiniëren in het licht van het evangelie en om het evangelie uit te leven, komt terug in alle onderdelen van het werk: prediking, pastoraat, onderwijs etc.

2.2 *Roeping op missionair vlak*

Het is ook de roeping die predikanten hebben op het missionaire vlak. Het is wellicht goed om kort in te gaan op de term 'missionair' want die roept nogal eens discussie op. De één ziet missionair als opdringerig en bekeerderig en meent dat het een teken is van een kerk die zichzelf overschat en de waarheid in pacht meent te hebben. De ander ziet missionair als de verkwanseling van het evangelie, waarbij de kerk zichzelf onnodig probeert te

6 Met 'het' verhaal van het evangelie wil ik niet suggereren dat er een tijdloze, objectieve versie van het evangelie is. Zie daarvoor ook §3. In de Schrift krijgt dit verhaal al veel kleuren. Ieder zal ook zijn eigen accenten leggen. De grenzen worden aangegeven door de christelijke traditie waar we in staan.

verkopen. Ik laat deze discussie hier voor wat zij is.⁷ Voor het gemak definieer ik ‘missionair-zijn’ hier als: *met en vanuit het evangelie van Jezus Christus op weg gaan naar tijdgenoten buiten de gemeente, die seculier of anders gelovig zijn*. Dat zal ieder op haar of zijn eigen manier doen, vrijzinnig of orthodox, met woorden en daden, met traditionele vormen of hippe werkwijzen. Daarbij moge het duidelijk zijn dat de scheiding tussen gemeente en mensen die daar buiten zijn, lang niet altijd scherp te trekken is, zeker niet in het soort gemeenten waarin ik werkzaam ben. Dat zie ik overigens als een groot voordeel. Geloof en ongeloof liggen vaak dicht bij elkaar, zowel bij mensen die met de gemeente meedoen als bij mensen die dat niet doen. Als gemeente heb je daardoor een breed bereik. Begravenissen, doopdiensten, huwelijksdiensten zijn bijna altijd ook missionair in de bovengenoemde zin, vanwege een partner, familie en vrienden die zich als niet gelovig zien.

2.3 Vraag naar het evangelie?

Om nog even te blijven in de terminologie van marketing: is er vraag naar het evangelie als funderend verhaal voor het leven? Er wordt eindeloos gediscussieerd over de vraag of de kerk zich wel of niet rijk moet rekenen met zoekers en met zoekende cultuuruitingen. Mijns inziens moeten we nuchter zijn, vol hoop en zonder overspannen verwachting. Het lijkt me ontegenzeggelijk dat het evangelie als funderend verhaal geen ‘product’ is dat veel mensen in onze cultuur aantrekkelijk vinden. Er zijn alternatieve funderende verhalen die populairder zijn. Dat is een feit waaraan creatief en bevlogen missionair bezig zijn weinig verhelpt. Er zijn echter ook genoeg mensen op zoek, al kloppen veel van die zoekers echt niet zomaar aan bij een kerkelijke gemeente. Zij blijven eerder als Zacheüs in de boom zitten.

Ik vind het niet zinvol om bezig te zijn met de vraag of we ons wel of niet rijk moeten rekenen. De vraag waar we mee bezig moeten zijn, is: hebben wij als kerk oog voor de Zacheüsen in de bomen? Die vraag stelt Tomáš Halík in zijn boek *Geduld met God*. Hij denkt dat de bomen van onze tijd vol met Zacheüsen zitten, mensen die net als Zacheüs op een afstand kijken naar Jezus en naar geloven. Het zijn mensen die zich niet willen of kunnen mengen tussen gelovige mensen, maar niet onverschillig of vijandig zijn. Ze zijn zoekend en nieuwsgierig, maar willen tegelijkertijd afstand en overzicht houden. ‘Dat vreemde mengsel van nieuwsgierigheid en verwachting, interesse en schuchterheid, en soms misschien zelfs van schuldgevoel en ‘ongepastheid’, [houdt] hen verscholen in de bladeren van de vijgenboom.’⁸

7 Zie voor een recente, bondige bespreking van de deze discussie: Stefan Paas, *Vreemdelingen en Priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, Zoetermeer: Boekencentrum 2015, h.1. Paas ziet missionair als een onopgeefbare roeping, die raakvlakken heeft met de algemeen menselijke eigenschap om uit te dragen waar je enthousiast over bent.

8 Tomáš Halík, *Geduld met God. Twijfel als brug tussen geloven en niet-geloven*, Zoetermeer: Boe-

Een aansprekend voorbeeld van zo'n zoekende Zacheüs vind ik Joost Zwagerman. Kort na zijn zelfgekozen dood verscheen begin dit jaar van zijn hand *Wakend over God*.⁹ Een bundel met gedichten over twijfel aan God, afschrijven van God, bespotten van God en ook hartstochtelijk verlangen naar God. Eind januari dit jaar werd deze bundel uitgebreid besproken in het televisieprogramma *De Wereld Draait Door*. Met veel respect werd er over Zwagersmans zoektocht naar God gesproken. Eén van de aanwezigen, een goede bekende van Zwagerman, duidde diens verhouding tot God als afstoten en verlangen 'zoals iemand hangt aan een vader die je heeft verworpen.' Dat leverde zeer boeiende seculiere televisie op over God-zoeken en Godsgemis. Ook hiervan kunnen we zeggen dat we ons niet rijk moeten rekenen. Ik zou zeggen, laten we stoppen met rekenen en gewoon aan het werk gaan en blijven.

3 Relevantie van het evangelie

Als predikant ben je geroepen mensen binnen en buiten de gemeente uit te nodigen om zich tot het verhaal van het evangelie te verhouden. De predikant nodigt hen uit om het leven te interpreteren in termen van het evangelie en om het evangelie uit te leven. Als je seculiere mensen wilt uitnodigen dit te doen, moet je het evangelie zo ter sprake brengen dat het toegankelijk voor hen wordt.

Recent heeft Tim Keller op dit punt een uitgebreid pleidooi gehouden voor het belang van bewust contextualiseren in zijn boek *Centrum kerk*.¹⁰ Terecht maakt Keller duidelijk hoe naïef en onvruchtbaar het is als een voorganger niet nadenkt over hoe het evangelie in een bepaalde context moet worden vertaald omdat hij er bewust of onbewust vanuit gaat dat zijn verwoording van het evangelie universeel is. (Vreemd genoeg past Keller dit bewuste contextualiseren nauwelijks op zichzelf toe. Het lijkt erop dat hij zelf objectieve toegang heeft tot *het* evangelie.)¹¹ Volgens Keller is een belangrijk onderdeel van contextualiseren, naast vertalen, laten zien welke opvattingen van de cultuur door de boodschap van het evangelie worden bevestigd en welke opvattingen van de ontvangende cultuur met de boodschap botsen. Daarbij laat de voorganger dan zien dat de bijbelse boodschap coherent en consistent is in tegenstelling tot het verhaal van de cultuur.

kencentrum 2014, 20.

9 Joost Zwagerman, *Wakend over God*, Amsterdam: Hollands Diep 2016.

10 Tim Keller, *Centrum kerk. Het evangelie midden in je stad*, Franeker: Van Wijnen 2014, zie met name 81-219.

11 De boodschap die Keller ziet als *de* boodschap van het evangelie is zijn westerse, protestantse versie, met Anselmiaanse trekken. Een respectabele vertolking van het evangelie, maar wel die van Keller.

Hoe terecht Kellers pleidooi voor contextualisatie ook is, mijns inziens is het niet behulpzaam om bij de vertolking van het evangelie vooral te denken in termen van een boodschap die voor een hoorder wordt vertaald en waarvan de predikant de hoorder wil overtuigen door te laten zien dat het een consistente boodschap is. Het evangelie uitdragen is veel meer dan dat. Ik denk dat het, zeker in onze tijd en cultuur, zinvoller is om existentiëler in te steken en mensen uit te nodigen om het verhaal van het evangelie uit te proberen als alomvattend verhaal waarmee men de zin van het bestaan kan ontdekken. Dat is wat de predikant doet als zij of hij mensen uitnodigt om hun leven te herlezen en te herdefiniëren in termen van het verhaal van het evangelie en om in hun leven het verhaal van het evangelie uit te leven.

Een predikant nodigt dan mensen uit voor een experiment om het eens van de kant van het evangelie te bekijken. Je nodigt uit tot een *gestalt switch* waarbij het leven en de wereld in een heel ander licht komen te staan. Het is vergelijkbaar met Wittgensteins voorbeeld in zijn *Philosophische Untersuchungen* van het plaatje van de eend, dat men echter ook als konijn kan zien. De predikant legt uit dat de snavel van de eend ook oren kunnen zijn en dat het deukje in het achterhoofd van de eend het mondje van een konijn is. Zo krijgt een niet-gelovige een gelovig perspectief aangereikt op zijn leven en op de wereld, misschien voor het eerst. Ook voor gelovigen is het nodig om dat telkens opnieuw aangereikt te krijgen, want geloven is niet vanzelfsprekend. Dan is contextualiseren nodig, want degene die de predikant uitnodigt moet het perspectief van het evangelie begrijpen. Je zult bijvoorbeeld een toelichting moeten geven op de ‘logica’ van het kruis. Het kruis is, zou ik zeggen, niet het stillen van goddelijke woede door het opofferen van een onschuldige derde, maar de ‘logica’ van vergeving (vergeving kost je jezelf, als je over je woede en gekwettheid heenstapt) en de ‘logica’ van liefde (liefde die zichzelf voor de ander over heeft). In Jezus geeft God zichzelf.

Contextualiseren is belangrijk, maar minstens zo belangrijk of misschien wel belangrijker is het om te laten zien dat het evangelie *relevant* is voor het leven, voor de wereld. Waarom zou iemand het perspectief van het evangelie moeten uitproberen? Waarom is het perspectief van het evangelie zo de moeite waard dat je het in plaats van andere perspectieven neemt? De relevantie van het evangelie laten zien is in Nederland een moeilijke opgave. Er is veel apatheïsme: mensen vinden het geloof zo irrelevant dat ze het niet eens nodig vinden om zich er een mening over te vormen.¹² In onze cultuur is het perspectief van het evangelie volstrekt niet vanzelfsprekend. Dat weet de predikant zelf als seculier en gelovig mens diep van binnen ook.

12 Naar verluidt heeft de term ‘apatheïsme’ opgang gemaakt na het artikel ‘Let it be’ van Jonathan Rauch in *The Atlantic*, mei 2003. Online te lezen via <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2003/05/let-it-be/302726/>

De relevantie van het evangelie is de bevrijding die het brengt van het kwaad in de wereld. Kwaad dat men zelf doet en kwaad dat men overkomt. De relevantie zit ook in de positieve dingen, die niet-gelovige mensen vaak ook wel zien als voordelen van geloven. Denk aan het standaard rijtje van 'steun vinden', 'troost vinden', 'gekend worden'.

Als een predikant bij een begrafenis op verzoek van de overledene Psalm 23 ter sprake brengt, dan vertelt zij of hij dat je als mens wel wat van een schaap hebt, van de kwetsbaarheid en het gebrek aan overzicht en oriëntatie, en dat er inderdaad gevaren genoeg zijn in het leven. Dus zo'n herder is op zich geen onzin. Mensen lopen eindeloos 'herders' na: medische adviseurs, financiële adviseurs, therapeuten, coaches, noem maar op. Niet dat je als mens daarmee je eigen verantwoordelijkheid opgeeft, je blijft een verantwoordelijk wezen, maar het zou mooi zijn als de herder van Psalm 23 er is. Stel je voor dat er een goede herder is. Het is niet irrelevant als je het bestaan zou kunnen zien als een verantwoordelijk leven, waarbij je achter een herder aan gaat die de weg echt weet en die jouw leven tot z'n bestemming brengt.

Maar de relevantie van het evangelie zit zeker niet alleen in positieve dingen. Heel vaak is het evangelie ook een storend en schokkend verhaal. Het evangelie gaat over redding en dat impliceert dat men het als mens dus uiteindelijk niet zelf gaat redden. Om dat uit te leggen moet de predikant aanhaken bij zaken waarbij je als mens niet altijd bereid bent om stil te staan. Bij zinloosheid, vergankelijkheid, bij falen en ook bij schuld. Dat soort zaken zijn geen onbekende dingen voor seculiere mensen, maar in onze cultuur zijn er verhalen die een andere weg wijzen om ermee om te gaan, verhalen over maakbaarheid of controle en beheersen.

Het evangelie is ook storend omdat het kritiek levert op ons doen en laten, bijvoorbeeld op ons egoïsme of onze hebberigheid. Het nodigt uit om in het spoor van Jezus te gaan en de kracht van belangeloze liefde uit te oefenen. Niet alleen in de eigen vriendenkring, maar ook op het werk als werknemer of leidinggevende, ook als je in de business zit. Het heeft ook iets te zeggen over onze consumptiepatronen of de vakanties die we houden. Op al dit soort punten botst het evangelie met verhalen die dominant zijn in onze cultuur: individualisme, materialisme, zelfontplooiing etc.

Bij het storende van het evangelie is het overigens van groot belang om kritisch naar de eigen vertolking van het evangelie te blijven kijken. Laat het storende element het *skandalon* van het kruis zijn¹³ en niet het *skandalon* van gebrekkige theologie, van onze heilige huisjes of van moralisme.

Het evangelie biedt ook een heel eigen toekomstperspectief voor het leven en de wereld. Theologische stromingen zullen dat verschillend onder woor-

13 1 Kor. 1:22.

den brengen. Ik zelf zou dat willen doen in termen van het koninkrijk van God. (Hoewel ik deze term niet gebruik in gesprek met niet-gelovige mensen, in elk geval niet zonder uitleg.) Dat is Gods toekomst waarin je eigen leven een plek heeft, waarbij je deelt in de opstanding van Jezus. Gods toekomst ook voor deze wereld, waarin recht gezet wordt wat scheef is, waarin recht gedaan wordt aan slachtoffers. Een perspectief dat niet-gelovige mensen wel kunnen begrijpen en waarvan sommigen zullen zeggen dat ze hopen dat het zal gebeuren. Het is een perspectief dat onze verantwoordelijkheden niet uitschakelt (niet: stil maar, wacht maar), maar dat de reikwijdte van onze pogingen wel relativeert en hoop biedt in alle hopeloosheid van botsende politieke machten en vicieuze cirkels van geweld.

Een goede term voor het laten zien van de relevantie van het evangelie is 'profetisch'. 'Dat wil zeggen: het Woord van God wordt zo gelezen en verkondigd dat duidelijk wordt dat het te maken heeft met de hoorders, die staan in het volle leven met alle maatschappelijke en politieke ontwikkelingen.'¹⁴

4 Betrouwbaarheid van het evangelie

Als een predikant mensen wil uitnodigen om het verhaal van het evangelie te overwegen en uit te proberen in het leven, dan zal zij of hij redenen moeten geven waarom ze *dit* verhaal zouden moeten aannemen. Waarom het evangelie van Jezus Christus en niet het naturalisme of het goede nieuws van de maakbaarheid en de zelfontplooiing, of het verhaal van het consumentisme? Waarom niet het verhaal van het Boeddhisme of de Islam?

Het antwoord op die vraag heeft te maken met waarheid. Er zit waarheid in het verhaal van het evangelie. Het evangelie is waar. Waarheid heeft te maken met feiten, met de stand van zaken in de werkelijkheid, met dingen die echt gebeurd zijn. Dat speelt ook allemaal een rol bij de waarheid van een funderend verhaal.

Bij het voor waar houden van zo'n funderend verhaal speelt er echter veel meer dan alleen het intellectueel aanvaarden dat iets het geval is. Bij het uitnodigen om het evangelie uit te proberen als perspectief en manier van leven, moet het ook om meer gaan. Het gaat om *existentieel* voor waar houden en dat heeft te maken met betrouwbaarheid. Vergelijk het met het voor waar houden van de bewering 'Dit is een goede brug over het ravijn.' Dat betekent dat men niet alleen gaat denken dat die brug er is en daadwerkelijk naar de overkant loopt, maar dat men ook denkt dat die uitspraak zo betrouwbaar is dat men het waagt om over de brug te lopen. Het gaat om betrouwbaarheid.

¹⁴ Wim Dekker, *Tegendraads en bij de tijd. Verder in het spoor van Bonhoeffer*, Zoetermeer: Boeken-
centrum 2015, 185, in een hoofdstuk over profetische prediking.

Daarom zou ik liever bij de vraag 'Waarom dit verhaal?' spreken over de betrouwbaarheid.¹⁵ Geef redenen waarom het evangelie betrouwbaar is. Ik denk daarbij aan twee soorten redenen, die verschillend aansluiten bij mensen. Elk mens heeft redenen van het hoofd en redenen van het hart.

Voor spirituele, postmoderne mensen spelen redenen van het hart een grote rol. Spreken over betrouwbaarheid is voor hen vooral laten zien dat het verhaal van het evangelie 'werkt' in het leven van mensen. Zij zitten niet te wachten op redeneringen. Laat hen bijvoorbeeld zien dat het evangelie 'generatie-proof' is, zoals dat vaak in de psalmen staat: de Heer is betrouwbaar van generatie op generatie. Hij was een hulp, een schild in gevaren. Hoe het evangelie 'werkt' is te zien in het geleefde geloof van de gelovigen en van de gemeente. Dat is natuurlijk geen vanzelfsprekende zaak.¹⁶ Het is wel hoe er in de apostolische brieven over geschreven wordt. Dat het evangelie als funderend verhaal werkt, merken we aan daden van bijvoorbeeld barmhartigheid, eenheid en liefde in de gemeente.

Daarnaast zijn er ook redenen van het hoofd. Die worden gevraagd door het sceptische type mens dat wantrouwend staat tegenover religieuze levensbeschouwingen en denkt dat het evangelie een irrationeel verhaal is en daarom niet betrouwbaar kan zijn als verhaal dat het leven fundeert. Voor hen is van belang om te laten zien dat het verhaal van het evangelie zeker rationaliteit heeft. Niet om hen te overtuigen, want dat lukt nooit. Geloven is immers een geheimenis. Maar wel om blokkades te verlagen, die hen er bij voorbaat van weerhouden het evangelie uit te proberen. Daarbij denk ik aan zaken als:¹⁷

- Geloof en wetenschap. Laat zien dat ze elkaar niet uitsluiten, maar over dezelfde werkelijkheid verschillende dingen zeggen.¹⁸
- Wat is zeker weten? Het is behulpzaam om van een hermeneutische epistemologie uit te gaan en te laten zien dat zekere kennis niet op een onbetwifelbaar fundament is gebaseerd, maar op het lezen van de wereld met een bril die betrouwbaar blijkt. Dat geldt voor alle kennis, ook voor kennis van het geloof.
- Het lijden. Het kan helpen om zaken als de *freewill defense* naar voren te brengen, maar vertel vooral over Gods betrokkenheid in Christus in alle lijden.

15 Deze betrouwbaarheid veronderstelt wel waarheid in bovengenoemde betekenis.

16 Zie ook §5.2 en §5.3.

17 In *Adieu God. Over het afscheid van de persoonlijke God*, Zoetermeer: Meinema 2010, heb ik vanuit de praktijk een poging gedaan om in gesprek met sceptici bij de hier genoemde thema's te laten zien dat geloven in een 'persoonlijke' God die reddend optreedt in deze wereld niet irrationeel is, of in elk geval minder onzinnig dan men misschien zou denken.

18 (Natuur)wetenschap doet fysische uitspraken en geloof metafysische.

- Verantwoordelijkheid. Verantwoordelijk mens-zijn geef je niet op als je leeft vanuit het perspectief van God die invloed uitoefent op de wereld en op je leven.

Daarnaast is het ook mogelijk om in gesprek te gaan over de adequaatheid van het evangelie als funderend verhaal om het leven te leven. Niet alleen door te laten zien dat het ‘werkt’, zoals ik aangaf bij de redenen van het hart, maar ook door in te gaan op de zingevende kwaliteit in vergelijk met andere zingevende verhalen.¹⁹

Mijn ervaring is dat het spreken over redenen van het hoofd zeker bij de wat sceptischer mensen een bereidheid creëert om het evangelie aan te horen en er meer of minder waarde in te zien als perspectief om er het leven mee te interpreteren en ook als perspectief om er het leven mee te leven. Zeker dat laatste heb ik ook gezien: mensen die het evangelie als relevant gingen zien om er het leven mee te leven, om het te betrekken bij het maken van keuzes, bijvoorbeeld op ethisch vlak, ook al wisten ze niet zeker of ze de waarheid van het evangelie konden of wilden geloven.

5 Plaatsen waar het verhaal kan klinken

Als predikant heb je de roeping mensen uit te nodigen zich tot het verhaal van het evangelie te verhouden. Waar komt dat verhaal tot klinken? Hoe ga je als predikant met een missionaire roeping concreet te werk?

5.1 Erediensten, cursussen, gesprekken

Als predikant heeft men door voor te gaan een enorme invloed op de erediensten, regulier of bij bijzondere gelegenheden. In taal en optreden kan de predikant mensen bij voorbaat kwijtraken als luisteraar, maar kan zij of hij ook juist een welwillendheid oproepen om te gaan luisteren. Mijns inziens moet een predikant altijd spreken en preken in erediensten met niet-gelovige mensen in het achterhoofd, ook als ze er niet zitten. Het is van cruciaal belang voor de predikant om te laten zien dat zij of hij het niet-gelovige perspectief kent en om het perspectief van het evangelie te vertalen naar dat niet-gelovige perspectief. Niet alleen door de relevantie te laten zien voor het dagelijks leven, maar ook door christelijk jargon te vermijden of uit te leggen. Veronderstel geen kennis (niet: ‘U weet natuurlijk dat Abraham en Sara ...’). Er is veel minder bekend dan men denkt. Veronderstel in preken of gebeden ook niet dat alle hoorders participeren in het christelijke leven (dus niet: ‘We zijn allemaal gedoopt, dus ...’). Laat juist merken dat er ook

¹⁹ Hiermee kom je op het vlak van de kritische bespreking van levensbeschouwingen. Zie bijv. mijn ‘Assessing Views of Life. A Subjective Affair?’, in: Joshua W. Seachris (ed.), *Exploring the Meaning of Life. An Anthology and Guide*, Chichester: Wiley-Blackwell 2012, 95-112.

hoorders (kunnen) zijn die niet geloven of nog niet weten wat ze met het geloof aan moeten en dat het normaal is dat deze hoorders er ook zijn.

Naast erediensten zijn er nog allerlei andere plekken waar men als predikant bezig kan zijn met mensen van 'buiten'. Denk aan ontmoetingen in een cafeetje met kennissen van doopouders die vragen hadden over de doopdienst. Denk aan cursussen als de alpha-cursus of 7+1 waar mensen vrijblijvend kunnen kennismaken met het geloof. Denk aan debatavonden of rondetafelgesprekken met (lokale) opiniemakers. Erg leuk is het ook om met mensen die niet geloven representatieve Bijbelgedeelten te lezen en de context en culturele impact toe te lichten.

De ervaring leert dat het heel goed werkt om dit soort plekken waar zoekers en mensen met vragen terecht kunnen, neer te zetten in een 'missionair traject'.²⁰ Een missionair traject is een traject waarbij missionaire initiatieven worden ingedeeld in categorieën. Elke categorie past bij een soort interesse die mensen hebben of bij een fase van een zoektocht waarin mensen zitten. Op deze manier kunnen missionaire initiatieven elkaar opvolgen en kunnen mensen die op zoek zijn bij de gemeente terecht voor een langere zoektocht.

5.2 *Het leven van de gemeente*

Een belangrijke plek waar het evangelie tot klinken komt, is het leven van de gemeente. Ik heb weleens gedacht: zou het niet beter zijn om los van een bestaande gemeente iets te beginnen, zoals pioniers de afgelopen jaren deden en nog doen? Een missionaire gemeenschap starten met mensen met meer gevoel voor urgentie, alleen al door het feit dat je bij zo'n nieuwe gemeenschap niet comfortabel achterover kunt leunen in oude gewoonten en structuren? Toch is de kracht van een bestaande, levende christelijke gemeenschap onmisbaar. Met alle mooie en minder mooie kanten is de gemeente de plek, waar de Geest van God het nieuwe leven van Jezus Christus binnenbrengt en laat groeien. Als het evangelie in het leven van de gemeente geen handen en voeten krijgt, waar dan wel? Investeer als kerkenraad en predikant in het gemeentelven, ook als een plek waar het christelijke leven beoefend en geoefend kan worden.²¹

Er gaat wat uit van het getuigenis van de gemeente als plek waar het evangelie met vallen en opstaan wordt uitgeleefd. Dat kan men ook terug horen

20 Zie mijn 'Aan het werk met een missionair traject', in: Annelies Bouwman, René van der Rijst (red.), *Per missie. Pionieren rond de kerk*, Zoetermeer: Boekencentrum 2015, 39-45. Uitgebreider is het uitgewerkt in Jurjen de Groot, Niels de Jong, Arjan Markus, *Missionair is mogelijk. Een praktische handreiking voor missionair gemeente zijn*, Zoetermeer: Boekencentrum 2007.

21 Hier is de laatste tijd in de Nederlandse kerkelijke setting terecht meer aandacht voor. Zie bijv. Sake Stoppels, *Oefenruimte. Gemeente en Parochie als gemeenschap van leerlingen*, Zoetermeer: Boekencentrum 2013, of James Kennedy, Pieter Vos (red.), *Oefenen in discipelschap. De gemeente als groeiplaats van het goede leven*, Zoetermeer: Boekencentrum 2015.

van mensen van ‘buiten’ die waardering hadden voor de open of warme sfeer, of voor de manier waarop mensen met elkaar omgaan, of voor een luisterend oor of een hartelijk woord. Nodig mensen uit op plekken of bij gelegenheden waar ze iets kunnen proeven van de gemeente. Denk aan de jaarlijkse gemeente-picknick of diaconale actie in de buurt waarbij tuintjes worden opgeknapt van mensen die dat niet zelf meer kunnen. Of zorg voor een zaaltje achteraf, waar mensen wat op afstand van het actieve gemeentelven mee kunnen doen in een kring of bij een activiteit. Zorg dat mensen binnen kunnen stappen op plekken van de gemeente, zodat ze het evangelie in werking kunnen zien.

5.3 *Het leven van elke volgeling*

Net als het leven van de gemeente is ook het leven van elke christen een plek waar het evangelie kan klinken. Overtuigingen ten aanzien van God en ten aanzien van Jezus, komen tot leven in christelijke praktijken. Miroslav Volf noemt dit de ‘as-so structure’: ‘*as* God has received us in Christ, *so* we too are to receive our fellow human beings.’²²

Het is zeker niet zo dat een christen als zodanig herkenbaar is omdat zij of hij beter leeft dan anderen, alsof niet-christenen geen Christusvormige levensstijl zouden kunnen hebben. Wij leven in een cultuur die door christelijke waarden en normen is gestempeld. Al kan het wel voorkomen dat christelijk leven op bepaalde punten herkenbaar anders is. Het onderscheidende is echter niet zozeer het goede doen op zich, maar het feit dat volgelingen van Jezus het goede doen vanuit de hoop op het komende Koninkrijk. Het onderscheidende is een eschatologisch verschil.²³ Daar kan een getuigende werking vanuit gaan, omdat zo het evangelie tot klinken komt. Een toelichting is daarbij wel nodig. Om met 1Petrus 3:15 te spreken: als mensen je vragen waarom je zo hoopvol leeft, leg dan verantwoording af.

Als onderdeel van de missionaire taak van een predikant kun je dus ook denken aan de toerusting van gemeenteleden om in het alledaagse bestaan te leven als volgeling van Jezus Christus. Daag mensen uit en rust ze toe om in hun gezin, of als buurtbewoner, als manager, onderwijzer, zorgverlener, schoonmaker, een volgeling van Christus te zijn en zo het evangelie uit te leven.

22 ‘Theology for a Way of Life’, in: Miroslav Volf, Dorothy C. Bass (eds.), *Practicing Theology. Beliefs and Practices in Christian Life*, Grand Rapids: Eerdmans 2002, 245-263, cit. 250.

23 Miroslav Volf, ‘Soft Difference: Theological Reflections on the Relation Between Church and Culture in 1 Peter’. Dit is online te vinden: http://www.yale.edu/faith/resources/x_volf_difference.html.